

KARTA PROWINCYI PRUSKIEJ

Rys statystyczny.

Prusy, które ta karta przedstawia, noszą tytuł królestwa, lecz są tylko jedną z prowincyi państwa które przeobraziło nazwę w Niemce, jakkolwiek prowincya pruska (również jak Poznańskie) do Związku Niemieckiego nie należy. Składa się ta prowincya z części dawnego Poznania, z części polskiego Pomorza i z Prus właściwych, między Wistą a Niemnem. Obszar ten zajmuje 1178 mil kwadratowych i liczy około 2,000,000 mieszkańców, Polaków, Litwinów i Niemców: ci ostatni rozrzucają się wszędzie po miastach, Polacy najliczniejsi w zachodniej stronie; Litwini czyli Litwacy na wschodniej krawędzi. Religja katolicka przeżywa na Zachodzie; protestantka na Wschodzie. Wychowanie ogólnie niemieckie, uniwersytet w Królewiecu. Rząd, jak w Prusach, kraj cały dzieli się na dwie połacie: Prusy Zachodnie i Prusy Wschodnie; w pierwszej są dwa okręgi Gdański i Kwidziński; w drugiej również dwa: Królewiecki i Gumbiński (Polska przed 1772 posiadała Prusy Zachodnie i część okręgu Królewieckiego czyli Biskupstwo Warmińskie ze stolicą Heilsberg). Okręgi te dzielą się na 56 powiatów, bierzących nazwę od miast. Miast i miasteczek 160; w przeszło 10,500. Mieszkańcy Prus są pracowici i przemysłni; pogranicza z morzem i z Polską dostarcza im głównie żywność do zatrudnienia.

Powierzchnia ziemi, ogólnie płaska, szczytniejsza jest lekko wzgórzami, najwyższa z gór niema więcej nad 600 stopni wysokości; grunt jest piaszczysty i lekki; jedynie po niektórych, jak na Żulawach (Werdor), obfitość wiatka. Lasy najgęstsze około Jansberka, we wschodniej stronie i koło Tucholi, w zachodniej. — Mniej rzek i strumieni zrasza tę kraj; jest ich liczą 350; których 300 we wschodniej części. Dwa wielkie zatyki Fryski i Kurouński, złączone z morzem, mają przeszło 12 mil długości a do 6 mil szerokości. Wisła przebiega kraj zachodni, dotęga morza jednym ramieniem o milę za Gdańskiem; drugim wchodzi do Fryskiego zatoku, odnoga Wisty Nogat wchodzi do tegoż zatoku poniżej Elbląga. Niemni, zwany w Prusach Memleń, dzieli się za Tylicą na dwa ramiona: Rawa i Gilgę, i znika w Kurouńskim zatoku. Prosta utworzona z wód Instru, Prawy i Angerawy, zabiera Alę i bieżą do Fryskiego zatoku. Do niego również uchodzą rzeczki Pyszyngga, Puzyna, Elłżka. Do niej wchodzi z Kurouńskim zatokiem, Rółka, nadto kanał główny łańcucha. Klimat tej krajiny osty z powodu nysięcia lasów. Drzewo i zboże są głównymi produktami; na północ Pławy, po nad brzegami morza, zniży dają się pokłady bursztynu. Chów bydła i koni pomyślny.

Rys historyczny. Polacy przed końcem X wieku zaczęli krążyć się około nawrócenia pogan pruskich, i w tym celu Bolesław Wielki wysłał był do nich S. Wojciecha, który poległ pod ciosami tych barbarzyńców. Lud ten napadał sąsiednie państwa, a szczególnie Mazowsze. Powołany do obrony tej krajiny Zakon Krzyżacki, około 1291 zamieszkał ziemie pruskie, lud mijałowy mieczem wygłodził i nowych osadników wprowadził. Niezadł z tej doby, czy, który Błoc poddać byli winni, Krzyżacy napadli na krajiny polskie na Pomorzu i na pograniczu Prus. W 1440 Prusy uciły się pod opiekę Polski przed tyranją Krzyżaków; w skutek wojny i pokoju w Toruniu 1466 Polska ocalała zupełnie Prusy Zachodnie, a we Wschodnich dozwoliła Krzyżakom panować z lenną uległością dla korony polskiej 1552 kraj ten zamieniono na lenne księstwo; 1618 Brandenburscy księża stracili je w dziedzielnicy, a 1657 od obowiązków lenności uwolnieni zostali. W 1701 Fryderyk I ogłosił się królem na Prusach. 1772 zajęto Prusy polskie, wyjątkiem Gdańsk i Torunia. 1793 zajęto te miasta, a po zabrze 1795 utworzono z Wielkopolski i Mazowsza Prusy Południowe, z części Mazowsza, Litwy i Polścia: Prusy Nowo-Wschodnie. W 1807 utworzono z tych krajów W. Ks. Warszawskie i Okręg Białostocki; Gdańsk ogłoszono wolnym miastem. 1815 ustanowiono obecny porządek kraju.

M II 131
nr. i ww.: 800

BIBLIOTEKA KÓRNICKA
800 M II. 131